

dr. Kunvári Bella, a modern fogorvosnő, műgyűjtő, kultur-mozgalmár, polihisztor, múzsa**dr. Bella Kunvári, a modern dentist, art collector, culture-breeder, polyhistor, muse****Prof.Dr. Forrai Judit**

Szemmelweis Egyetem Népegészségügyi Intézet

forraijud@gmail.com*Initially submitted March.29, 2019; accepted for publication Apr. 25, 2019***Abstract**

Bella Kunvári was a typical example of an emancipated, modern, cultured woman, deciding for medical profession at the early 20th century. She was among the first women admitted to the University in Hungary. Her medical career coupled with social and artistic ambitions and deep human attitudes. Kunvári with her qualities may be a model of modern intellectuals of the early 20th century. She was an excellent orthodontist, a member of the best of artistic companies, passionate artist collector, outstanding representative of human freedom and female emancipation, the founder of working females' club and the related movement. By the way she was a muse and later a close friend of Attila József one of the best Hungarian poets. Kunvári reflects the modern idea of women which was emerging in the new century. Leading intelligence in her environment, with kind modesty, great empathy and broad horizons.

Keywords: dentistry, medical carrier, model of female doctors, muse, art collector**kulcs szavak:** : fogászat, orvosi karrier, női orvosi modell múzsa, műgyűjtő

Kunvári Bella megtestesítője a XX. század eleji emancipált, modern, kulturált nőnek, aki orvosi hivatást választva kiváló szakember, életpályájával társadalmi és művészi ambícióival, emberi attitűdjével szinte egyesíti mindazt a tulajdonságot, amit modellként állíthatunk a század-eleji modern értelmiségi nő mintájának. Kiváló orthodontus, a legjobb társaságokban forgó, művészeteket kedvelő, szenvedélyes műgyűjtő, az emberi szabadság, női emancipáció jeles képviselője, Dolgozó Nők Clubjának és e mozgalom élharcosa, nemzetközi szakmai és kultúrkapcsolatokat ápoló s mellesleg József Attila egyik rövid-életű múzsája, élete végéig hű barátja. megtestesíti mindazt a modern női eszményt, aki alkalmas egy új évszázad új embertípusát képviselni. Vezető értelmiség a maga területén, mindehhez kedves modor, nagy empátia, széles látókör, jó érzék párosodik.

Gyökerei

Kunvári Fülöp (1840-1928) az apa mérnök,¹ remek szakember, aki szakértelmével járja Európát. Munkái, cikkei a Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönyében jelennek meg² Mérnöki munkája mellett már fiatal korában numizmatikával kezdett foglalkozni. Összeházasodva Aranyossy Mariskával hat gyermekük

¹ A kir. József-műegyetem tanárai és hallgatói 1851—1882. Bpest, 1883. 54.

² 1874. Az Amsterdam-északtengeri csatorna és az amsterdami part- és vasúti újabb építkezések, 1878. Kunstädter tökélyesbített hajó-kormány. Szinnyei: Magyar írók élete és munkái, 7. kötet 256.

születik Györgyi, Aurél, Imre, Bella és Lilla, valamint Ernő, aki műgyetemista korában 1910-ben hirtelen meghal. Rendkívül összetartó család. Az apa Budapest legnagyobb adófizetői közé tartozik így a városi törvényhatóságok Bp. Székes-főváros Képviselőtestületében³ Törvényhatósági Bizottság tagja lesz. Numizmatikai gyűjteménye az ország legnagyobb gyűjteményévé válik, s tagja az Országos Régészeti és Embertani Társulatnak, iniciatív, aktív szerepet játszik a Numizmatikai szakosztály és a Numizmatikai Közlöny szerkesztésében.

A három Kunvári lány főleg a két kisebb gyermek sok időt töltöttek együtt. Mire nagyobbakká a kor divatos szellemei játékaik szerint együtt fejtettek keresztrejtvényeket. A sikeres megfejtéseket beküldték az újságoknak és többször nyertek.⁴

Ifjú leányokat az egész család elkíséri a társadalmi szokásai szerint táncmulatságra, bevezetve a jó társaságba, amelyről az újságok társasági rovatai adnak információt.⁵

Az apa művészi és gyűjtési szenvedélyét a két legkisebb lány Bella (1895-1979) és Lilla (1897-1984) öröklék.

Tanulmányok

Kunvári Bella 1895-ben Budapesten születik. A középiskola elvégzése után, szülei a régi előítéletekre támaszkodva, nem akarták egyetemre engedni. Nagy otthoni harcok után azonban mégis kivívta, hogy egyetemre menjen. 1918 nyarán a karlsbadi cukorbeteg szanatóriumban dolgozik Erényi Jenő nagyváradi professzor munkatársaként, aki 1910-ben közegészségügy terén szerzett érdemei elismeréseként királyi tanácsosi címet kapta, mint fürdőorvos.

Bella 1919-ben elvégezte a budapesti Egyetem orvosi fakultását, amely után a klinika pszichológiai intézetébe került.

Később egy évig dolgozott Adolf Strümpell (1853-1925) professzornál, a traumatikus neurózis, a pszichés trauma elmélet első kidolgozójánál.⁶ Adolf Strümpell pedig a modern experimentális pszichológia atyjánál Carl Wunderlichnél tanult. Szorgalmas munkája eredményeként később kinevezik a lipcsei egyetem rektorává. Ezen a patinás helyen tanul Kunvári Bella egy évig az 1919-20-as évben.

A hűg Lilla is követi nővérét az orvosi tanulmányokban⁷ ám míg Bella sikeresen elvégzi az egyetemet Lilla csak négy évet jár és akkor jön rá, hogy ő szobrász lesz, az Iparművészeti Iskola esti tanfolyamán tanul tovább, mindketten a Galilei Kör rendszeres látogatói, tagjai lesznek, Lilla elismert, kiváló szobrászművésszé, plakettok készítőjévé válik.⁸

³ Magyarország tiszti cím- és névtára - 16. évfolyam, Budapest, Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság. 1897.I. 236.

⁴ Az Újság Szombat, július 1908. 25.6. Kunvary Gyorgyike, Bella és Lilly a nyertesek

⁵ Pesti Hírlap, 1908-02-25 / 49. szám

⁶ Frank J. Erbguth, Bernhard Neundörfer: Adolf Strümpell (1853-1925) J. Neurol (2000)247: 575-576

⁷ Magyar Életrajzi Lexikon. (szerk. Kenyeres Ágnes) Akadémiai Kiadó. Budapest. 1978-1991 (1994) 557.

⁸ Huszár L., Varannai Gy.: Medicina in nummis Hungarian Coins to Med., Medicina, Budapest, 1977.

1. ábra Kunvári Bella

A szakma

Bella a lipcsei tanulmányok befejeztével hazatér, fogorvossá képezte ki magát a József-utcai katonai fogászaton,⁹ ahol nyolc évig dolgozott. Ezzel egyidejűleg a klinikán fogszabályozásra specializálódott. Hogy miért a fogászatot választja a pszichológia helyett nem tudjuk, de hogy ezen belül az orthodonciát választja, az érthető, mert itt is izmokkal foglalkozik, mint első állomásán Lipcsében s azok malfunkcióinak korrigálásával.

A szakmai tanulmányok után természetesen magánrendelőt nyit az elegáns Andrásy úton. A rendelések folyamatosságára újsághirdetésben hívja fel paciensei figyelmét

Orvosi hír: Kunvári Bella dr., VI., Andrásy út 21, félelmeiét 1. rendelőjének telefonszáma. megváltozott 124—71-re. Fogad : 2—6-ig fogbetegeket.

Orvosi hír. Dr. Kunvári Bella fogorvos amerikai tanulmányútjáról visszatért és rendelését hétfőtől kezdve folytatja Andrásy út 21., 3—6-ig¹⁰

Társasági-baráti kapcsolatok

A pesti értelmiség, egyetemi ifjúság a Galilei kör, a különböző irodalmi szalonok állandó szellemi pezsgésben vannak, írók, költők, művészek találkoznak, vitáznak. Kunvári Bella aktív résztvevője e köröknek, nagy baráti társaság veszi körül, s lassan ezek az írók, költők mind paciensei lesznek.

Egy vidám családi fényképen látható Bella testvérével a Városligeti fasor 33. szám alatti háromemeletes szecessziós műretek, a Vidor-villa teraszán, amelynek világhírű lakója Szilárd Leó (1898–1964) fizikus, atomtudós. Ugyanis Szilárd Leo édesanyja Vidor Tekla a híres dr. Vidor (Lustig) Zsigmond szemész professzor egyik lánya. A professzor, felkérte tehetséges építész fiát Vidor Emilt, hogy úgy építsen családi villát, hogy mindhárom lánya egy-egy emeleten tudjon élni majdani családjával. Így került anyai nagypapai gondoskodás révén Szilárd Leo a Vidor-házba.

⁹

¹⁰ Az Est, 1926. november (17. évfolyam, 249-272. szám)1926-11-16 / 260. szám

2. ábra A Vidor-villa teraszán

Elöl balról: Szilárd Leó apja, Kornfeld Klára gyermekorvos, Kunvári Bella fogorvos. Hátul balról: Kornfeld Imre és Kornfeld Mici, Kunvári Aurél, Szilárd Leó húga: Rózsi, Lax Baby. Szilárd Leó felvétele, 1919. Magántulajdon.

Múza és szerelem

1924. februárban Kunvári Bella Balogh Vilma¹¹ Üllői úti irodalmi szalonjában egy asztalon találta *Nem én kiáltok* c. verses füzetet, s nem tudta kezéből letenni, „belerészegett”¹² olyan hatása alatt volt e versnek és a kötetnek. Kérdezősködött az ott lévő vendégek között ki írta ezt a verset, s akkor derült ki a vendégek között ott van az ifjú költő József Attila, vékonyan, soványan, 19 évesen.

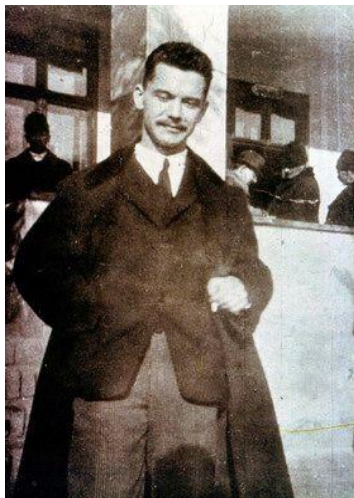
„Így kezdődött. És olyan jó barátok lettünk, évekig együtt futottunk, és egész részegre beszélünk és később csókoltuk egymást”

Későbbi visszaemlékezéseiben így ír Bella József Attiláról és a kapcsolatukról:

„Sétáltunk az esőben és nagyon szerettem, mikor verset recitált. Azt nem lehetett szavalásnak mondani, mert mindig egyhúrú hangszer volt. Nem változtatta, nem színezte, de azon az egy hangon minden szónak minden mélységét kiadta. Nem is tudom máshoz hasonlítani, mint Bartók Béla zongorajátékához. Minden hangja kiadta a jelentésnek a teljes háttérét, és ugyanakkor a helyi értékét is... Emlékszem egy délelőttre, a Ráday utcában esett az eső, rám nézett, és olyan furcsán fölismerte az érzését és nem értve mondta: a bőrödbe szeretnék bújni.”

¹¹ Bodri Ferenc: Egy arcél József Attila környezetéből. Magyar Tudomány 44. évf. 8.sz. 1999. 962-944.

¹² Valachi Anna: A nő számomra rejtély: József Attila asszonyai. Noran Libro Kiadó Budapest, 2013. 86-96

3. ábra József Attila 1924-25

Versek és levek íródnak Bellának, amelyeket élete végéig nagy becsben tart, majd végül a Petőfi irodalmi Múzeumnak, mint nemzeti értéket ad át további megőrzésre.

1925. FEBR. 21. — KUNVÁRI BELLÁNAK

*Majdnem a versig,
Vers erejéig
Izzik a szó és
Izzik a szólam,
És üzenem már.
Esti fohászként,
Még mielőtt a'
Párna mutatná
Álmom irányát,*

*Még az utolsó,
Éber igévé!,
Göggöm igéző,
Új erejével
Azt üzenem, hogy
Itt vagy a bordám*

*Közt, csak ügyetlen
Ujjaim útja
Téved, ezért is
Tűnsz el előlem
Én, szerelemmel
És szerelemben
Esve szerelmes
Lélek, időzöm Itt,
veled és itt,
Már szerelemről
Szórva szavam, csak
Égek, a fényed
Ég nekem és én
Érni, elérni,
Élni, beérni,
Lenni szeretnék —*

A Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratára JA 1025/7 jelzet alatt a következő, Kunvári Bellához írott sorokat is őrzi:

*Itt voltam
Kézcsók és
visz. lát.*

*J. Attila
Bp. 1931. máj. 30.*

Nem csak versek íródnak, de levelek is keletkeznek József Attila és Bella között. Bella lelkesen magyarázott a műgyűjteményekről, a festményekről, a művészekről, Attila meg minden információt szívacsként szívott magába. 1925. február 21-én Szegedről keltezett levele például így kezdődik:¹³

„Kedvesem, Olyan szomorú vagyok, hogy csak álmaid érthetik meg beszédem. Ugye, hogy mi megsimogatjuk egymás arcát lefekvés előtt, így a távolról is? Hiszen csak száz még néhány kilométerről van szó és remegő vágyaink összetalálkoznak az esthajnalcsillagon, melynek egyik fele a te szívedből, másik fele az enyéméből hajlik az égboltozatra.”

Barátságuk egy életen át tartott, még ha szerelmük hamar el is múlt.

„Magszerethetsz másik fiút, aki téged így akarhat.

Szerelmesem, mint én veled, evezhettek föl a víznek

Csak az Istent szerelmesem,

Az én szép nagy Istenemet,

Megőrizzed”

Végül is nem szakítottak, de Bella elmegy Amerikába három hónapra szakmai továbbképzésre, Attila meg Bécsbe megy tanulni. Élete végéig fogorvosa marad az egész családnak, s az utolsó pesti alkalommal is találkoznak a Siesta szanatóriumban, ahol József Attila fekszik, Bella meglátogatja, egy virágcsokorral.

„Attila rám néz, akkor már régen nem találkoztunk.. s azt mondja: Ezt a halottnak hoztad?”

Bella más szerelmi kapcsolatáról teljes diszkréció miatt nem tudunk, Bella egyedül él csak a munkájának és szenvedélyeinek, társadalmi szerepeinek.

Civil szerveződés, társadalmi aktivitás

A kor divatja szerint az értelmiségi nők, akik bekerültek a munkaerőpiacra, s vezető példaképei lettek a modernitásnak lelkes hívei és követői lettek a kor feminista megmozdulásainak, hiszen az ő harcuk révén jutott nagy nehezen lehetőségük a nőknek normális foglalkozást végezni, nem kiszolgáltatottan másodlagos állampolgárként a beskatulyázott un. női szerepbe, ami a háztartást és a gyereknevelés egyedüli szerepvállalását jelentette csupán. Részt vehettek a tudományos életben, a művészetekben és civil szerveződésekben. A know-how módszert 1926-ban az Észak-Amerikai Egyesült Államokban tanulmányútja során megtanulja, tapasztalatokat gyűjt, kapcsolatokat épít, nemzetközi összejöveteleken vesz részt.

A nők társadalmi elnyomottsága enyhítésére 1928-ban Bella több ifjú dolgozó nővel megalakítja Budapesten a Dolgozó Nők Clubját (DNC)

Beszélgetés az első magyar női klub elnökével: *Amerikában és Angliában egyáltalában nem újság a nők klubja, alig van város, ahol az asszony- és leánytársadalomnak ne volnának meg a legmodernebbül berendezett otthonai, ahol jól érzik magukat, összejöveteleket tarthatnak és kielégíthetik a kulturális szükségleteiket is. Hozzánk eddig csak a híre jutott el az ilyen kluboknak és egynéhány nagyon agilis, ügybuzgó és tehetséges nőnek kellett felbukkanni, míg itt is valóság lett belőle. Mert megalakult már Budapesten is a DNC. így hívják a Dolgozó Nők Clubját. Az Újság munkatársának alkalma volt beszélgetni a DNC elnökjével, Kunvári Bella doktornővel, aki nagyon gyakran és hosszú időn át tanulmányozta az amerikai és svájci női otthonokat és nyugati tapasztalatait igyekezett a honi talajba átültetni. Kunvári Bella dr. rendkívül intelligens, komoly fiatal hölgy, amit mond érdekes és amit csinál,*

¹³ József Attila (Válogatott levelezése. 71.)

meglepő. — 1926-ban három hónapot Amerikában töltöttem — mondotta — és ez alatt az idő alatt vendége voltam egy ilyen klubnak, a Tridetta Clubnak. Mondhatom, úgy éreztem magam, mint idehaza. Tökéletesen vannak berendezve; a meleg víztől a kaszinóig minden föllelhető ebben a klubban. Nem fogadtak el tőlem egy fillért sem. Egyedüli lakó voltam, mert nyári szünet volt. Mindent alaposan szemügyre vettem és mentül többet néztem, annál jobban el voltam ragadtatva. Alkalmam volt megismerkedni sok egyetemi tanárnővel, akik bevándorlók részére egyáltalában nem hozzáférhetők. Megtudtam tőlük, hogy egész Amerika három kerületre van felosztva és minden kerületnek megvan a maga fő- széktartója. Ok irányítják ezeknek a kluboknak az életét. Nálunk is régóta él és vajúdik a gondolat, hogy csináljunk valamit. Természetesen szerényebb keretek között, mint odaát. Most végre sikerült. Nekünk is megvan a saját berendezésünk, szép magyar stílusú bútorok, teljesen modern, kényelmes klubot alapítottunk. Itt lesz a helyisége az Andrássy-ut 21. szám alatt. Az érdeklődés óriási. Szinte lavinaszerűen megy minden. Nem is tudom, hogy fogjuk győzni. Nagy felelősséget nem vehetünk a nyakunkba. A dolog annál szebb, mert minden reklám és hívás nélkül jönnek a jelentkezők. A főlvételnél két tag ajánlása után a választmány határoz. Kijelenthetem, hogy csak az illetők karakterétől és egyéniségétől függ a felvétel lehetősége a DNC-be.— Azt akarjuk, hogy minden társadalmi osztályból legyenek tagjaink. Egyelőre az érdeklődés főleg intellektüel nők részéről nyilatkozik meg. Mi nem egy-két tagot veszünk fel minden szakmából, hanem mindenkit, akinek erre a második otthonra szüksége van. Nemcsak otthon, hanem a kultúra hajléka is lesz. Egész nap a tagok rendelkezésére áll¹⁴.

A Club magas színvonalú műsorairól, előadásairól meghívott előadóiról állandóan tudósít a sajtó. A dolgozó nők jogaitól kezdve, a szabadidő hasznos eltöltéséig, művészi és tudományos események szervezésén keresztül az egészséges életmódról, sport hasznosságáról, életreformról tartanak előadásokat. Igazi klubéletet indítanak be a hivatásuknak élő nők számára, vagyis az állandó továbbképzést biztosítja ez a klub.

¹⁴ Ujság, 1928-06-24 / 142. szám 33.

Egy hét múlva megnyílik Budapesten a „női Fészek klub”

1200 magyar nő a Dolgozó Nők Egyesületeinek Szövetségében — A monacói konzulátus helyén nyílik meg az érdekes új klub

(A Magyarország tudósítójától). A Horánszky uca 18. szám alól költözök a monacói konzulátus. Kopácsolás zaja veri fel a csendes palotát s a második emeleten meszesvöd.

Lena Madelin Phillips, a Dolgozó Nők Világszövetségének elnöke

rök, máltértörmelék és deszkadarak jelzik az átalakítási munkálatokat. Új lakót kap a ház. Itt rendezik be a Dolgozó Nők Clubját, vagy ahogyan a vezetők, Fried Teréz közli velem:

Az Önálló Hivatásban Dolgozó Nők Egyesületeinek és Clubjainak Szövetségét.

Ő világosít fel továbbiakban az egyesületek szövetségének céljairól, munkájáról és terveiről.

— Szövetségünk új otthonában — mondja — otthoni foglak találni azok a társegyesületek, amelyekkel külön otthonokban, de együtt dolgoztunk. Most közös fedél alatt lesz együtt a Magyar Irónők Szövetsége, a Magyar Képzőművésznők Egyesülete, a

Legkiválóbb zongorák
legelőszobban vásárolhatók részletre is
KERESZTÉLY
hírneves zongoratervezésben
Budapest, V., Vilmos császár út 66. (Saját ház)

Magyar Orvosnők Egyesülete, a Dolgozó Nők Clubja és a Budai Nők Köré.

— Ezerkétszáz tagot számlálnak ezek az egyesületek összesen, ami megtehetően szép szám nálunk.

Klubházunk afféle női »Fészek« lesz; irodalmi, művészi otthon.

Új programot a közös klubhelyiség csak annyiban hoz magával, hogy mindazok, akik eddig külön-külön egyesületek tagjai voltak, most összejöhetnek a közös otthonban, újabb kapcsolatokat teremthetnek egymás között, amellett a meghatározott délutáni órákat saját csoportjaiknak szentelhetik.

— Valamit az új szervezkedés céljairól... A vezetőitkár-kisasszony készségesen folytatja:

— A dolgozó nők tömörülésének gondolata Amerikából indult, körülbelül tíz évvel ezelőtt. A világon 120.000 tagja van a tömörülésnek, s ebből 80 ezer tag az Egyesült-Államok dolgozó nőiből kerül ki. Jelmondatunk s egyben programunk: »A better business world for a better business women.« Nehéz pontosan lefordítani. Talán annyit jelent körülbelül, hogy

Jobb és dologra alkalmasabb világot kívánunk a dolgozni akaró nőknek.

A dolgozó nőknél akarunk segíteni minden erőnkkel. Össze kívánjuk hozni azokat, akik segíteni tudnak egymáson. A kevésbé fizetésű állásokban levőket támogatjuk. Az elmúlt évben negyédmillió dollárt fordítottak az Egyesült-Államokbeli szervezeteink ilyen célokra. Nálunk itt még nem tartunk, de reméljük, ez sem marad el.

Nem állásbiztosítás a tervünk. Inkább valami Dolgozó Női Kamara-félet szeretnénk kreálni,

ahol tagjaink tudását, tanultságát és képességeit, valamint kereseti viszonyait nyilvántartanák. Ebből folyólag aztán

MAKULATURA
kapható a
Kiadóhivatalban
Legkisebb mennyiség 100 kg 18 pengő
Nagyobb mennyiség vételénél ároncsökkentés

4. ábra 1931. július 26. Magyarország

Közös fedél alatt lesz együtt a Magyar Írók Szövetsége, a Magyar Képzőművésznők Egyesülete, a Magyar Dolgozó Nők Clubja és a Budai Nők Köre. Ezerkétszáz tagot számlálnak ezek az egyesületek. A dolgozó nők tömörülésének gondolata Amerikából indult, 1920-as években. A világon 120.000 tagja, van, s ebből 80 ezer tag az Egyesült- Államok dolgozó nőiből kerül ki¹⁵.

Egymás után szervezik a programokat:

Előadás a Feministák Egyesületében. Január 5-én, pénteken este 7 órakor előadást tartanak a Feministák Egyesületében dr. Kunvári Bella és Hirn Irenée „Az egyenjogúság problémájáról a köz- és magánalkalmazottaknál” cím [Népszava, 1933. december \(61. évfolyam, 275–298. sz.\)](#)

Sok értékes tanácsot és felvilágosítást ad a Hómérő, a nagyközönség orvosi lapja. A legújabb szám tartalmazza dr. Kunvári Bella, dr. Totis Béla, dr. S. Fényes Piroska, Szokolay Béla, Háhné Freyhan Cilly, dr. Gartner Pál és Háznik Helena cikkeit. Esti Kurir, 1936. augusztus (14. évfolyam, 175-199. szám) 1936-08-07 / 180. szám

A világpolitikai események azonban egyre tragikusabb 20. századot teremtenek. Kitér a második világháború a maga tragikus embertelenségével. Nem tudni Bella hogy vészeli át a háborút, nyilván orvosi munkáját folytatja, de háború után az átrendeződött társadalomban is megtalálja harcos, a nőkért, a dolgozó nőkért a Radikális Pártban tevékenységét, amelyről a korabeli sajtó 1947-ben így ír:

„Kik, milyen asszonyok tartoznak a Radikális Párthoz? Elsősorban természetesen a haladó értelmiség asszonyai, azok a nők, akik minőségi, sokszor minőségi-kritikai munkájukkal akarnak a magyar demokrácia építéséhez hozzájárulni. Nem akarunk neveket felsorolni, de ide kívánczik egy név, dr. Kunvári Belláé, az első magyar orvosnők egyikéé, aki a magyar nőmozgalmak egyik legrégebbi és legfáradhatatlanabb harcosa. Kunvári Bella, aki soha meg nem nyugodott és meg nem tört az öntudatos, szabad és egyenlő jogú asszonyért vívott küzdelmei között, a Radikális Párt harcos tagja és képviselőjelöltje. De idetartoznak pártunkhoz a többi orvosnők, tanárnők, tisztviselőnők, a dolgozó értelmiségi nők is¹⁶

Műgyűjtés, művészetek

A harcos Bella másik énje egy komoly, művészeteket szerető, értő és pártoló érzékeny alkalat, amelyet visszaemlékezéseiben nagyon szépen ír le, hogy szerette meg már gyermekkorában a műgyűjtést és az igényes válogatást. Hogy vált vérbeli műgyűjtővé, életérzéseiről, hitvallásáról a művészettel való kapcsolatáról gyönyörűen és emberi melegséggel ír a Kunvári Bella műgyűjtemény pécsi katalógusának előszavában:

¹⁵ 1931. július 26, vasárnap Magyarország 4. old

¹⁶ Haladás, 1947 (3. évfolyam) 1947-08-26 / különszám

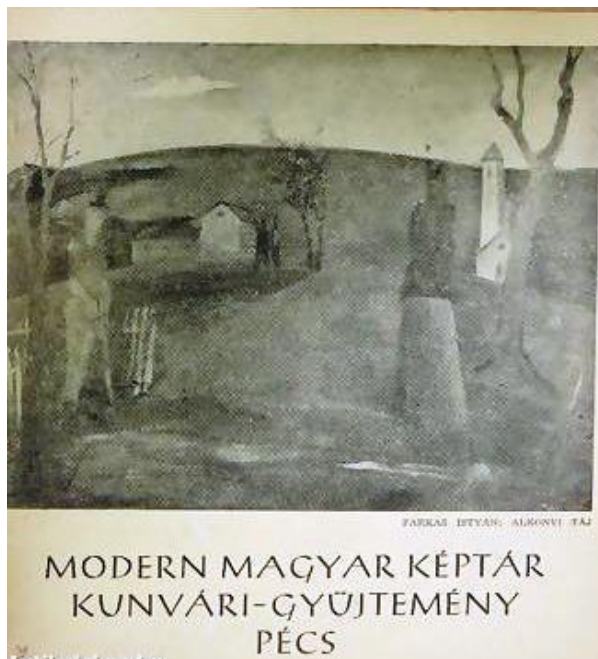
„Sötét képekkel volt tele a fal gyermekszobánkban. A régi órák ütöttek, mind más időben. Volt tán 36 is, édesapa rendszeresen felhívta őket, létrára kellett állnia ehhez. Vendégek nem igen tudtak aludni nálunk a sok óraütéstől. Édesapának nagy gyűjteményei voltak; 540 olajkép és metszetek, numizmatikai gyűjteménye tán legnagyobb volt az országban a Nemzeti Múzeumé után, és archeológiai leletek; mérnök volt, az országban sokfelé, amerre vasutat, hidat épített, barátai néki adták, amit fölvetett az eke. A képzőművészeti társaságoknak tagja volt, sok jegyet kaptunk a kiállításokra. Hatunk között ötödik gyerek voltam és néha engem is magukkal vittek. Követni akartam édesapámat. Kicsiny változtatással. Nehéz volt olyast találni, amit ő nem gyűjtött. Telcs Gina szobrásznővel lett találkozásom, nála láttam első ízben néprajzi kézimunkákat. Ő később Kernstok Károlyné lett. Gyűjteménye nagy hatással volt rám. Megfogott őszintesége, szín- és formagazdagsága ennek a "primitív" művészetnek. Ezt kezdtem gyűjteni; saját keresetből zongoraórákat adtam. Székely vásárosok kezdtek járni hozzám: meg tudtam már különböztetni az "igazit az utánzattól". Később is, minden választásomban ez a belső érzék vezetett.”¹⁷ Fordult a világ. Édesapa meghalt, röviddel rá kitört az első világháború. Bátyám, fiatal pajtásaim elmentek. Édesanyja is elhagyott. Gondok szakadtak rám. A keretek töredezték. A belső megrendülés mindennél Rosszabb volt. Mégis tanultam az egyetemen, intézetekben dolgozva. Amire a szüleim tanítottak, arra példájukkal neveltek,

Amikor sokára, mint fogorvos saját munkámból lába állhattam, folytattam a gyűjtést. (Hamarabb, mint a szükségesekre tellett volna). Az alkotó képzőművészeket többre tartottam bármely fizető paciensnél. Korlát nélkül rendelkezésükre állottam. A kivételes megbecsülést érezték. Apránként nőtt a kör. A műtermekben tanultam, megpróbáltam követni fejlődésük menetét. Így tanultam, ebből. És a múzeumokban. A nézést komolyan vettem. Egy-egy utazásnál, ha holtfáradtan szállásomra értem, megpróbáltam emlékezetembe visszaidézni a látottakat. Másnap, visszatérve a múzeumba, ellenőriztem emlékezetemet, élményeim.

Művészetről jó soká olvastam. Előbb legyen élmény! Amit rendez tán a szó. De ne az vezessen. Csak rendezzen - ha már van mit.

Kitartóan, még hosszú betegségben, pénzhiányban is, nem fáradtam el a képzőművészek mellé állni. Egyszerre csak sok és gazdag lett a gyűjteményem. Egyre növekvő kulturális érdekességet, fokozódó művészi súlyát tán annak köszönhetem, hogy sohasem neveket kerestem, nem pénzértékben gondolkodtam. Azt szereztem, ami szólt hozzám. Ami megrendített. Gyűjteni csak úgy lehet, hogy az „ember szerelmes lesz a műbe”, akkor telik vagy nem telik, addig nem nyugodhat, míg meg nem szerzi. Néha évtizedekig is eltart..(..)Kaptam hazámban kultúrát. Illő, hogy adjak is”

¹⁷ A pécsi Janus Pannonius Múzeum új szerzemények kiállítása 1968. november/Kiállítási katalógus. Modern Magyar Képtár Kunvári-gyűjtemény. Szerkesztő ... 'Kunvári Bella.

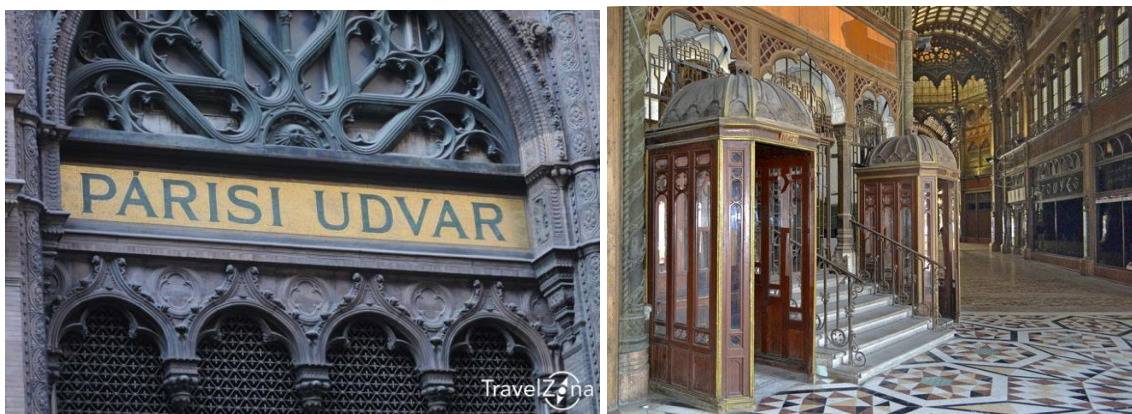

5. ábra Kunvári-gyűjtemény, Pécs

Magyar Néprajzi társaságnak is tagja lesz, 1930-ban. Állandóan keres-kutat, képzi magát.

Az Andrassy úti rendelőt otthagyja és átköltözteti immár végleges helyére a Petőfi Sándor u. 2-be a Párisi udvar csodás épületébe, amely a Belvárosi Takarékpénztár mór és gót stílus keveredésével épült eklektikus stílusú épülete volt Schmahl Henrik tervei alapján és 1913-ban készült el, ahol Bella nagyméretű lakásában a gyűjteményét is őrzi.

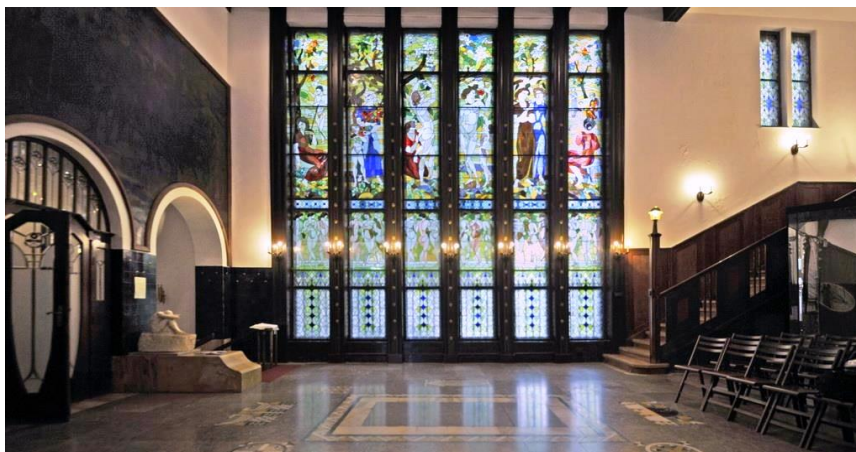
1934-ban a szokásos újsághírben a rendelőcíme megváltozik. Orvosi hír. Dr. Kunvári Bella fogorvos, fogszabályozó elköltözött. Új címe: Petőfi Sándor ucca 2. Új telefonja: 891—34.¹⁸

6. ábra A Párisi udvar

¹⁸ Pesti Napló, 1934. november (85. évfolyam, 247-270. szám) 1934-11-04 / 248. szám

A második világháború alatt és közvetlen utáni barbár-vándál rombolásai közül sok értéket próbál megmenteni, mint pl. a Kernstock Károly Schiffer villában készült üvegfalát.

7. ábra Schiffer-villa Kernstock üvegfal

Kunvári Bella doktor, tartalmas, szép élete alkonyán, amikor közeledni érezte az élete végét, először Budapesten, majd Egerben akarta a gyűjteményét a városnak adni, de különböző adminisztratív nehézségre hivatkozva elutasították a páratlan gyűjteményét. Így tárgyalt a Pécsi Jannus Pannónius múzeummal, ahol örömmel vették át életjáradék fejében ezt a fantasztikus több, mint 330 darabos válogatott gyűjteményt.

Lassan nővére Kunvári Györgyi Forró Pálné¹⁹ 1972-ben Londonban eltávozik az élők sorából, aztán Bella 1979-ben, s végül Lilla 1984-ben.

Kunvári Bella egész élete és tevékenységei megtestesíti a modern értelmiségi nő mintaképét, aki nemcsak remek fogorvos lesz, hanem komoly társadalmi, civil és művészi szerepet játszott Budapest és Magyarország szellemi életében.

¹⁹ Forró Pál (1884-1942) író, ügyvéd. Ismert forgatókönyvíró, az Orsz. Magyar Filmegyesület alelnöke, a magyar Pen Club igazgatósági tagja, regényeket, színdarabokat, kabaréjeleneteket, szonókat írt.

8. ábra Kunvári Lilla: Kunvári Bella

Személyes visszaemlékezésekből:

E sorok szerzőjének abban a szerencsében volt része hogy „gyerekkoromban Ő volt a fogszabályozó fogorvosom, mire megismertem addigra a sportos, agilis, mozgékony, fiatal hölgyből megbecsült, szépen megőszülő, igen kedves, remek fogorvos doktornénim lett a régen-ma Zoltán utca, de akkor az 1950-es évek végén a Beloiannisz utca Fogszabályozó Intézet vezető főorvosaként.

További szerencse két volt osztálytársam részletesen beszámolt Kunvári Belláról és Lilláról.

Kósa Márton²⁰

„Én is ismertem Bella nénit (én már csak így hívom, ahogy régen is). Évekig jártam hozzá fogszabályozásra és közben a lyukas fogaimat is térítésmentesen megkezelte. A kedvence lehettem, mert

²⁰ Kósa Márton programtervező matematikus. Kósa György zeneszerző nagyobbik fia

mikor Edittel összeházasodtunk, megajándékozott a gyűjteményéből egy darabbal: ez egy kínai faldombormű fekete-fehér lenyomata, rajta egy sárkány elől menekülő férfival. Ez most is nálunk van. Bella néni 1966-ban vagy 67-ben járt Kínában, ami a Nagy Proletár Kulturális Forradalom időszakában nem volt veszélytelen vállalkozás, onnan hozta a lenyomatot. Elmondta akkor, hogy a lenyomat-készítés rongálta az eredeti domborműveket, ezért betiltották. Fogalmam sincs, hogy a lenyomat így mennyit érhet, sohasem gondoltam arra, hogy ettől a kedves ajándéktól megváljak. De az ember nem él örökké, egyszer arra is gondolnunk kell, hogy mi legyen a lenyomat további sorsa.”

Fencsik Gábor:²¹

„A mamám hagyatékában találtam egy cikket Kunvári Bella műgyűjteményéről szól, amit Bella épp akkor ajándékozott az államnak, ill. a pécsi Janus Pannonius múzeumnak. A cikk dátuma 1968. november 8. Én már Moszkvában voltam akkor, de korábban láttam ezt a műgyűjteményt Bella lakásán a Párisi udvarban. Bella húga vitt át hozzá, Kunvári Lilla, aki szintén a Párisi udvar legtetetjén lakott egy műteremlakásban.

Francialeckékre jártam Lillához, talán még az általános iskola alatt. Az üvegtető, fűthetetlen műteremlakásban félig kész szobrok között desszerteket majszoltunk és kellemesen beszélgettünk -- hogy eközben tanultam-e valamit franciául, azt nem tudom megmondani. (Később megtanultam franciául, de egészen másképp.) Bellával csak egyszer találkoztam, de anyám rendszeresen járt hozzá fogászati ügyekben a kora hatvanas években. A fogászati kezelésért Bella nem fogadott el pénzt anyukámtól. Kunvári Lilláról csak foszlányszerű emlékeim vannak. Hosszú köpeny volt rajta, amikor szobrászkodott, a keze agyagos volt. Általában dolgozott, amikor felmentem hozzá, egyszerre több szobron vagy érmén. Ezek forgatható faállványokon voltak felállítva, és le kellett takarni őket nedves vászonnal, hogy ki ne száradjanak. Amikor megérkeztem, levette a köpenyt, kezét mosott, behozott egy tálca süteményt, és kezdődhetett a franciaóra. Csak egy francia közmondás jut eszembe, amit biztosan tőle tanultam: "Poisson sans boisson est poison". Ennek megtanított a latin verziójára is: "Non amat pisces tertiam aquam". Mindkettő veleje az a mély igazság, hogy a halhoz bort kell inni, nem vizet.

A műteremnek magas üvegteteje volt, emiatt a lakás roppant világos volt, de huzatos és hideg. Mindenféle képek voltak a falon, de ezek közül csak egyre emlékszem, egy Szent Sebestyént ábrázoló metszet, ahol a lenyilazott szent eléggé erotizált pózban volt ábrázolva. A többit elfelejtettem. Bella képgyűjteményére nem emlékszem, de ha a katalógust megnézném, biztos felismernék egy párat.

Lilla társasága élvezetes volt - mindig szerettem az idősebb hölgyek társaságát, különösen a jó dumás, jó humorú idősebb hölgyekét. Lilla érdekes életet élt, és jó történetei voltak. Hogy ifjúkorában orvosgyógyászatra is járt, ezt nem tudtam, ez csak a cikkedből derült ki. Bella Galilei-köri múltjáról és a József Attila-nexusról szintén tudtam, de a Szilárd Leó-nexusról nem.”

²¹ Fencsik Gábor amerikai szilíciumvölgyi elektronikai iparban. kutató-fejlesztő, Fencsik Flóra kiváló újságíró fia

Irodalom

A pécsi Janus Pannonius Múzeum új szerzemények kiállítása 1968. november/Kiállítási katalógus.

Modern Magyar Képtár Kunvári-gyűjtemény

Az Est, 1926. november (17. évfolyam, 249-272. szám)1926-11-16 / 260. szám

Az Ujság Szombat, július 1908. 25.6.

BODRI Ferenc: Egy arcél József Attila környezetéből. Magyar Tudomány 44. évf. 8.sz. 1999. 962-944.

ERBGUTH, Frank J.: Neundörfer, Bernhard: Adolf Strümpell (1853-1925) J. Neurol (2000)247: 575-576

<https://doi.org/10.1007/s004150070164>

FEHÉR Erzsébet szerk.: József Attila válogatott levelezése. Új Magyar Múzeum. Irodalmi dokumentumok gyűjteménye 11. Budapest, 1976.

Haladás, 1947. 3. évfolyam,1947-08-26 / különszám <https://doi.org/10.1002/phbl.19470030109>

HUSZÁR L., VARANNAI Gy.: Medicina in nummis Hungarian Coins to Med., Medicina, Budapest, 1977.

Magyar Életrajzi Lexikon. (szerk. Kenyeres Ágnes) Akadémiai Kiadó. Budapest. 1978-1991 (1994) 557.

Magyarország 1931. július 26, vasárnap 4.

Magyarország tiszti cím- és névtára - 16. évfolyam, Budapest, Pesti Könyvnyomda-

Részvénytársaság.1897.I. 236.

Pesti Hírlap, 1908-02-25 / 49. szám

SZINNYEi: Magyar írók élete és munkái, 7. kötet 256.

Ujság, 1928-06-24 / 142. szám 33.

VALACHI Anna: A nő számomra rejtély: József Attila asszonyai. Noran Libro Kiadó Budapest, 2013. 86-96